

AUKŠTOS KVALIFIKACIJOS BIBLIOTEKININKYSTĖS SPECIALISTŲ
RENGIMAS UNIVERSITETĖ

RENALDAS GUDAUSKAS

Brandaus socializmo laikotarpiu dar labiau išauga knygos, skaitymo ir bibliotekos vaidmuo komunistiškai auklėjant tarybinius žmones, vystant mokslinį-techninį progresą.

Mokslinės-techninės revoliucijos sąlygomis vykstantys mokslo diferenciacijos ir integracijos procesai, politiniai, ekonominiai ir socialiniai poslinkiai keičia vis sudėtingesnius reikalavimus bibliotekų darbui, bibliotekininko profesijai, aukštajam bibliotekininkystės mokslui¹. TSKP CK ir Ministrų Tarybos nutarime „Apie tolesnį aukštojo mokslo vystymą ir specialistų parengimo kokybės gerinimą“² pažymėti ne tik aukštojo mokslo laimėjimai, bet ir trūkumai. Nurodyta, kad mokymo procesu ne visada atspindimi naujausi mokslo, technikos ir kultūros laimėjimai, pažangios praktikos patirtis. Dalis aukštųjų mokyklų absolventų silpnai parengti, pernelyg lėtai sprendžiami aukštųjų mokyklų materialinio-techninio aprūpinimo klausimai.

Visi minėti trūkumai būdingi ir įstaiogoms, rengiančioms aukštos kvalifikacijos bibliotekininkus-bibliografus. Be to, jų mokymo planai neretai perkrauti,

nepakankamai ištirti ir mokymo planų moksliniai pagrindai, nėra galutinai aiškūs bendrųjų mokslų parengimo pobūdis ir turinys, specializacijų tobulinimo principai ir kryptys, perimamumo ryšiai tarp specialaus vidurinio ir aukštojo mokslo. Diskutuojama ir dėl to, kokiose aukštosiose mokyklose tiksliausia rengti specialistus bibliotekoms, koks optimaliausias jų parengimo laikotarpis³. Šios problemos iš esmės kyla ir dėl to, kad aukštasis bibliotekininkystės mokslas yra sąlygiškai jaunas. Yra neaiškumų ir dėl bendrųjų mokslų parengimo specifikos⁴.

Tarybinėje bibliotekininkystėje susiformavo tam tikras požiūris į bibliotekininko profesiją, jos vietą visuomenėje, tačiau vieningas mokymas apie bibliotekų kadrus vis dar nėra sukurtas. Daugelis klausimų, susijusių su bibliotekininko profesijos teorija, nagrinėjami atsietai vienas nuo kito, ir tai neišvengiamai sąlygoja fragmentišką jų sprendimo pobūdį⁵.

Kalbant apie Lietuvos TSR, reikia konstatuoti, kad mūsų respublikoje apskritai beveik neturime literatūros, supažindinančios su bibliotekininko pro-

¹ О повышении роли библиотек в коммунистическом воспитании трудящихся и научно-техническом прогрессе: Постановление ЦК КПСС (май 1974 г.) — В кн.: Руководящие материалы по библиотечному делу: Справочник. М., 1975, с. 14—18.

² О дальнейшем развитии высшей школы и повышении качества подготовки специалистов: Постановление ЦК КПСС и СМ СССР (29 июня 1979 г.). (Изложение).— Справочник парт. работника, 1980, вып. 20, с. 331—338.

³ Состояние и перспективы подготовки библиотечно-библиографических кадров в СССР.— М., 1981.— 40 с.— (Сер.: Библиотековедение. Информкультура. Науч. реф. сб.: Вып. 1).

⁴ Терешин В. И. Об информационно-технической и естественно-научной подготовке библиотечных кадров высшей квалификации.— Науч. и техн. 6-ки СССР, 1977, № 8, с. 9—15.

⁵ Столяров Ю. Н. Библиотека: структурно-функциональный подход.— М.: Книга, 1981, с. 153.

fesija, jos reikalavimais bei ypatumais⁶.

Aukštojo bibliotekininkystės mokslo istorija visame pasaulyje glaudžiai susijusi su universitetais. 1887 m. M. Dž. Kolumbijos (JAV) universitete įkūrė pirmąją bibliotekininkystės mokyklą⁷. Ir mūsų dienomis didžiojoje daugumoje socialistinių⁸ bei kapitalistinių⁹ šalių aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės bei mokslinės informacijos specialistai rengiami universitetuose. Įdomų patyrimą šioje srityje sukaupė JAV, Anglija, VFR ir kitos išsivysčiusios kapitalistinės šalys. Socializmo šalių sistemoje didelių laimėjimų vystant aukštąjį bibliotekininkystės mokslą pasiekė VDR, Čekoslovakijos SR, Vengrijos LR, Lenkijos LR universitetai.

TSRS, atsižvelgiant į istorinį patyrimą, vietines sąlygas, ekonominio tikslingumo kriterijus, kai kuriose respublikose universitetų struktūroje taip pat sėkmingai veikia bibliotekininkystės skyriai (arba fakultetai). Šiuo metu aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistai rengiami Azerbaidžano TSR, Lietuvos TSR, Moldavijos TSR, Turkmėnijos TSR ir Dagestano ATSR universitetuose. Darbuotojai bibliotekoms taip pat rengiami kultūros, pedagoginiuose, netgi meno ir dailės institutuose¹⁰.

Tokia aukštųjų mokyklų tipų įvairovė neturėtų kelti didelio nerimo. Institutų ir universitetų bendradarbiavimas gali

praturtinti aukštojo bibliotekininkystės mokslo praktiką bei teoriją naujomis idėjomis, padėti tobulinti profesiją. Tai liudija kad ir pedagogo profesijos istorija.

Kadangi Lietuvoje aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistai rengiami universitete, tikslinga pateikti bent pačius bendriausius egzistuojančios struktūros bruožus. Vienos ar kitos sistemos struktūroje atsispindi tos sistemos istorija. Istorinės raidos dėsningumų nustatymas įgalina efektyviau spręsti šiuolaikines problemas, prognozuoti ateitį.

Norint geriau suvokti reiškinį, būtina žinoti jo atsiradimo prielaidas. Dar XIX amžiaus pradžioje, Vilniaus universiteto klestėjimo laikotarpiu, Lietuvoje bandyta rengti darbuotojus bibliotekoms. 1829—1830 mokslo metais universitete skaitytas bibliografijos kursas¹¹. Tyrinėtojų teigimu, tai buvo visiškai naujas Rusijos universitetams reiškinys. Bandymai šioje srityje nutrūko 1932 metais, uždarius Vilniaus universitetą.

Buržuazijos valdžios Lietuvoje metais socialinės, politinės bei ekonominės sąlygos nebuvo palankios bibliotekoms. Socialistinės revoliucijos išvakarėse Lietuvoje kvalifikuotų bibliotekininkų būta labai mažai, specialių bibliotekininkystės mokyklų nebuvo. Bibliotekininko profesija kaip savarankiška dar tik formavosi¹².

⁶ Raguotienė G. Bibliotekininkystės specialybės pasirinkimo motyvai. — Bibliotekų darbas, 1979, Nr. 7, p. 28.

⁷ Шира Дж. X. Введение в библиотечное обслуживание. — М.: Высш. школа, 1983, с. 167.

⁸ Библиотечное образование в социалистических странах. — М., 1979. — 34 с. — (Сер.: Библиотечное и библиографоведение. Информкультура. Науч. реф. сб.: Вып. 2).

⁹ Библиотечное образование в капиталистических странах. — М., 1980. — 24 с. — (Сер.: Библиотечное и библиографоведение. Информкультура. Науч. реф. сб.: Вып. 3).

¹⁰ Состояние и перспективы подготовки библиотечно-библиографических кадров в СССР. — М., 1981, с. 3.

¹¹ Розет Р. И. Вильнюсский университет — инициатор преподавания библиографии в первой половине XIX века. — VVU mokslo darbai. Istorijos-filologijos mokslų serija, t. 3, V., 1957, p. 45—57.

¹² Sinkevičius K. Buržuazinės Lietuvos bibliotekų kadrai ir jų rengimas: Buržuazijos valdymo metų bibliotekinis palikimas. — Bibliotekų darbas, 1979, Nr. 8, p. 28—31.

Atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią, bibliotekų darbo plėtimo respublikoje planams ir uždaviniams įgyvendinti reikėjo aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų. 1940 metų rugsėjo 1 d. Vilniaus universiteto humanitarinių mokslų fakultete įsteigta bibliologijos katedra, pradėta rengti mokymo programos ir planus šiai naujai Lietuvoje specialybei¹³. Parengiamuosius darbus nutraukė karas.

Sistemingas aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų rengimas Vilniaus universitete pradėtas 1949 metais, atidarius čia bibliotekininkystės skyrių (bibliotekininkystės katedra — nuo 1952 m.)¹⁴.

Kaip ir bet kuris kitas liaudies kultūrinio gyvenimo reiškiny, aukštasis bibliotekininkystės mokslas priklauso nuo socialinių, ekonominių, politinių ir kultūrinių sąlygų. Socialistinės santvarkos dėka jo vystymuisi universitete atsivėrė naujos perspektyvos. Vilniaus universitetas, kaip pedagoginio ir mokslo-tiriamąjo darbo centras, turėjo sukurti palankias sąlygas ne tik aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų rengimui, bet ir bibliotekinių-bibliografinių disciplinų dėstytojų kvalifikacijos kėlimui.

Bibliotekininkystės katedros veikla glaudžiai susijusi su kultūrinės revoliucijos ir bibliotekų darbo poreikiais respublikoje. Nuo 1961 metų leidžiami mokslo darbai, 1968 metais parengtas universitetinio lygio individualusis mokymo planas, atspindėjęs naujausias bibliotekų darbo ir bibliotekininko pro-

fesijos vystymosi tendencijas. 1972 metais prie katedros įsteigta Informacijos problemų mokslinio tyrimo laboratorija¹⁵. Nuo 1973 metų universitete veikia dvi specialios katedros — Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos¹⁶, o 1975 metais įsteigta bibliotekininkystės ir bibliografijos specialybės aspirantūra moksliniais kadrams rengti¹⁷. Per savo egzistavimo laikotarpį katedros įvairių žinybų bibliotekoms parengė daugiau kaip 2000 aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų.

Lietuvos TSR bibliotekininkystės mokslas Vilniaus universiteto struktūroje iš esmės pasiteisino. Respublikos patirtis rodo, kad universitete galima parengti plataus profilio ir tikrai aukštos kvalifikacijos specialistus ne tik masinėms, bet ir mokslinėms bibliotekoms, informacijos tarnyboms¹⁸. Taigi praktika parodė, kad aukštasis bibliotekininkystės mokslas turi teisę vystytis tokiomis sąlygomis, kuriomis jis gali optimaliai funkcionuoti. Vis dėlto, numatant tolesnes jo vystymo perspektyvas Lietuvoje, reikia išspręsti kai kurias mokslinio-pedagoginio bei materialinio-organizacinio pobūdžio problemas.

Būtina pažymėti, kad 1979 metais TSRS valstybinė aukštųjų mokyklų inspekcija tikrino aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų parengimo kokybę Vilniaus universitete ir įvertino ją kaip visiškai patenkinamą. Inspekcijos narių nuomone, universitete rengiami specialistai pasižymi geresniu humanitariniu parengimu negu kultū-

¹³ Sinkevičius K. Lietuvos TSR bibliotekų istorija. 1940—1980.— V.: Mokslas, 1983, p. 72.

¹⁴ Sinkevičius K. Aukštasis bibliotekininkystės mokslas Tarybų Lietuvoje.— Knygotyra, 1970, t. 1(8), p. 5—16.

¹⁵ Sleiniėnė B. Informacijos problemų mokslinio tyrimo laboratorija.— Knygotyra, 1976, t. 5(12), p. 249—250.

¹⁶ Sinkevičius K. Svarbus žingsnis.— Bibliotekų darbas, 1973, Nr. 8, p. 13—14.

¹⁷ Rimša V. Mokslinės veiklos kadru rengimas.— Bibliotekų darbas, 1979, Nr. 10, p. 20—22.

¹⁸ Dirgėlaitė B. VVU Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedros absolventai Lietuvos TSR bibliotekose.— Knygotyra, 1972, t. 5(12), p. 53—65.

ros institutų absolventai¹⁹. Kartu pažymėta ir tai, kad katedros dirba pagal pasenusį mokymo planą, silpna jų materialinė bazė.

Aukštojo bibliotekininkystės mokslo problemas visą laiką buvo ir yra bibliotekininkų dėmesio centre. Sąjunginiuose leidiniuose gausu publikacijų, skirtų bibliotekų kadro rengimo klausimams. Savo turiniu, tikslais bei apibendrinimais jos nėra lygiavertės. Dažniausiai savo mintimis apie mokymo proceso tobulinimo būdus dalijasi šalies aukštųjų mokyklų atstovai. Reikia konstatuoti, kad diskusijoms būdingas uždarumas, ne visada pakankamas jų dalyvių kvalifikacijos. Be abejonės, diskusijas galėtų pagyventi bibliotekų atstovai. Kaip kadro „užsakovai“, jie pajėgūs tiksliau suformuluoti reikalavimus specialistams, įvertinti jų parengimo lygio atitikimą bibliotekų poreikius.

Pažymėtina tai, kad didžiojoje daugumoje straipsnių nagrinėjamos aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo kultūros institutų sąlygomis problemos. Universitetų vaidmuo vertinamas nepakankamai, jų vieta aukštųjų bibliotekininkystės mokyklų sistemoje nėra aiški. Esama padėtis susidarė dėl to, kad bibliotekų kadro rengimo TSRS universitetuose klausimai nėra pakankamai ištirti, mokslškai pagrįsti.

Kai kurie bibliotekų kadro universitetinio mokymo aspektai nušviesti apžvalginio pobūdžio darbuose^{20, 21, 22, 23, 24}. Bibliotekininkų universitetinio mokymo specifikai specialiai skirtas tik vienas straipsnis²⁵. Apibendrinančio darbo, kuriame būtų visapusiškai atskleista aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų profesinio parengimo specifika universitete, nustatyta universitetų vieta bendroje bibliotekų kadro rengimo sistemoje, sukurta mokymo proceso universiteto sąlygomis optimizavimo teorija ir metodika, tarybinėje bibliotekininkystėje nėra.

Minėtoje literatūroje konstatuojama, kad universitete gali būti sukurtos optimalios sąlygos aukštojo bibliotekininkystės mokslo vystymuisi. Tai sąlygoja universalaus parengimo profilis, stiprus mokslinis ir pedagoginis potencialas, laboratorinis ir techninis universiteto aprūpinimas. Ir iš tiesų tai liudija užsienio ir TSRS universitetų patyrimas, sukauptas šioje srityje.

Universitete sukuriamos palankios sąlygos rengti vienos ar kitos specializacijos bibliotekininkystės specialistus, be didesnių sunkumų parenkami atitinkamų specializacijų disciplinų kompleksai bei aukštos kvalifikacijos dėstytojai, gali būti operatyviai įvedamos naujos specializacijos. Be to, bibliotekinink-

Кузнецов Б. П. Улучшать подготовку специалистов библиотечного дела.— Вестник высшей школы, 1981, № 3, с. 61.

²⁰ Vladimirovas L. Mūsų specialybės genėzė.— Bibliotekų darbas, 1973, Nr. 8, p. 13—14.

²¹ Абрамов К. И. Высшее библиотечное образование: состояние, проблемы.— Библиотекарь, 1978, № 12, с. 38—40.

²² Бринзле Н. Г. Насушные проблемы подготовки библиотечных кадров.— В кн.: Проблемы библиотекостроения и библиографостроения Советской Молдавии (Республиканская научно-теоретическая конференция. Тезисы докладов). Кишинев, 1978, с. 7—10.

²³ Нгуен Тхе Туан. Советский опыт подготовки и повышения квалификации библиотечных кадров и его использование в условиях социалистической республики Вьетнам: Автореф. дис. канд. пед. наук. / ЛГИК.— Л., 1979.— 16 с.

²⁴ Сняквичюс К. А. О подготовке библиотекаря высшей квалификации.— Б-ки СССР, 1974, № 4, с. 3—6.

²⁵ Сняквичюс К. А. Высшее библиотечное университетское образование.— Науч. и техн. б-ки СССР, 1974, № 4, с. 3—6.

formacinio profilio katedros universitete atlieka svarbų darbą rengiant kitų fakultetų studentus kaip informacijos vartotojus. Būtina pabrėžti ir tai, kad universitete tiek bibliotekininkystės specialybės studentai, tiek ir specialiųjų disciplinų dėstytojai turi sąlygas bendrauti ir bendradarbiauti su kitų sričių bei specialybių atstovais ir tai, savaime suprantama, yra reikšminga.

Reikia pabrėžti, kad universitetuose dar ne visada pakankamai vertinama savarankiška mokslinė bibliotekininkystės reikšmė, lyginant ją su klasikinėmis universitetinėmis specialybėmis. Tikriausiai tai laikinas reiškinys. Toliau vystantis bibliotekininkystės mokslui, tai turėtų išnykti. Lietuvoje „bibliotekininko profesijos prestižas smarkiai auga ir tvirtėja. Šitai visų pirma matyti iš pastarųjų metų stojančių į universitetą kontingento. Konkursu ši specialybė dabar ne ką nusileidžia kitoms, ką kurias net pralenkama“²⁶.

Išvardyti universiteto privalumai nekelia didesnių abejonių. Žinoma, galima surasti ir daugiau svarių argumentų universitetinio bibliotekininkų mokymo naudai. Aišku ir tai, kad universiteto pranašumai rengiant aukštą kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistus panaudojami dar nepakankamai. Minėtos specialistų kategorijos rengimą TSRS universitetuose būtina toliau tobulinti, atskleidžiant vidinius rezervus, kūrybiškai panaudojant socialistinių bei kapitalistinių šalių universitetų patyrimą.

Pagrindiniai aukštojo bibliotekininkystės mokslo klausimai — ko mokyti ir kaip mokyti — nėra nauji, tačiau jų reikšmė gerokai padidėjo, išaugus mokymo proceso informaciniam krūviui. Siame straipsnyje apsiribota problemomis,

išskylančiomis bandant atsakyti į pirmąjį klausimą — ko mokyti. Tokį atsakymą turėtų duoti bibliotekininko, bibliografo, informatoriaus kvalifikacinės charakteristikos. Būtent jį mes reikia orientuotis esamoje situacijoje, nes specialisto modelis iš esmės yra mokslinis pagrindas mokymo plano turiniui nustatyti.

Reikia konstatuoti, kad bibliotekininkų profesio grafijos laimėjimai kol kas nedideli. Esantys sunkumai iš dalies susiję su objektyviomis priežastimis. Bėne svarbiausia iš jų ta, kad sunku tiksliai apibrėžti šios nuolat plėtojamą profesijos ribas.

Tam tikrų rezultatų vis dėlto pasiekta. Atliktų tyrimų pagrindu nustatytos profesinės ir asmeninės savybės, būdingos šiuolaikiniam bibliotekininkui, TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija 1982 metais patvirtino bibliotekininko-bibliografo kvalifikacinę charakteristiką specialybei 2113 „bibliotekininkystė ir bibliografija“²⁷. Ja buvo remiamasi, kuriant 1983 m. patvirtintą tipinį 4 metų mokymo planą kultūros bei pedagoginiams institutams. Minėtas planas kadaise buvo pasiūlytas ir universitetams, iš jų ir VVU, todėl tikslinga pateikti bent trumpą jo charakteristiką.

Visų pirma reikia pažymėti, kad abu minėti dokumentai nepasizymi išbaigtumu ir tarpusavio suderinimu. Kvalifikacinėje charakteristikoje gausu bendro pobūdžio frazių, o šito neturėtų būti tokios svarbios paskirties dokumente. Yra kai kurių prieštaravimų tarp kvalifikacinės charakteristikos ir mokymo plano, pavyzdžiui, kvalifikacinėje charakteristikoje teigiama, kad „specialisto paskirtis — dirbti bibliotekose, bibliotekinėse-informacinėse tarnybose ir moks-

²⁶ Raguotienė G. Šiandien studentas — rytoj specialistas. — Bibliotekų darbas, 1982, Nr. 11, p. 5.

²⁷ Квалификационная характеристика библиотекаря-библиографа по специальности 2113 «Библиотекосведение и библиография». — Л.: ЛТИК, 1983. — 5 с.

linėse įstaigose“²⁸, tuo tarpu mokymo planas iš esmės skirtas tenkinti masinių bibliotekų poreikius. Kvalifikacinėje charakteristikoje taip pat kalbama apie specializaciją „mokslinė-techninė informacija“, atskleistas bendrais bruožais jos turinys, o mokymo plane tokia specializacija neiškirta.

Tipiniame mokymo plane gerokai sumažinta valandų, skiriamų katalogams studijuoti, pašalintos tokios disciplinos, kaip „Aukštoji matematika“, „ESM ir programavimas“, nepakankamai atsižvelgta į sąjunginių respublikų ypatybes (šiam tikslui skirta tik 170 valandų, kurių per maža nacionalinei literatūrai, istorijai ir kitoms panašioms disciplinoms aukštojoje mokykloje).

Visų tipų bibliotekose daugiau ar mažiau panaudojama elektroninė skaičiavimo technika. Ypač aktyviai ji taikoma didžiųjų mokslinių bibliotekų darbe. Vilniaus universitete kadrai rengiami ne tik kultūros ministerijos, bet ir kitų žinybų bibliotekoms, jų tarpe ir mokslinėms. Į jų poreikius kaip tik ir neatsižvelgta kritikuojamame mokymo plane. Automatizacija bibliotekose vyksta priklausomai nuo realių įvykių ir konkrečių aplinkybių logikos, o ne vienokių ar kitokių, dažnai mokslininkai nepakankamai pagrįstų teorinių samprotavimų. Suprantama, bibliotekininkas neturi tapti programuotoju ar ESM operatoriumi, tačiau jam reikia žinoti bent programavimo pagrindus, suvokti ESM galimybes ir mokėti jomis naudotis. Tai laiko reikalavimas, itin nesunkiai įgyvendinamas universiteto sąlygomis.

Kritikuotini ir specializacijų organizavimo principai, iškelti tipiniame mokymo plane. Čia galima rasti specializacijų, atsižvelgiant ir į bibliotekų tipus, ir į bibliotekininko darbo funkcijas bei literatūros kompleksus. Pati įvairių

specializacijų derinimo idėja yra sveikintina, tačiau, atliekant tai be kokių nors išankstinių tyrimų, patvirtinančių pasirinkimo tinkamumą, sunku tikėtis teigiamų rezultatų. Juo labiau, kad nei teorija, nei praktika nepateikia vienareikšmio atsakymo aukštos kvalifikacijos bibliotekų kadro specializavimo klausimui. Specializacijų tipai nėra pakankamai teoriškai pagrįsti, jų praktinio efektyvumo neįmanoma išmatuoti. Daug lengviau apibūdinti jų trūkumus, kas dažniausiai ir daroma. Dažnas specializacijų organizavimo principų keitimas rodo, kad nėra aiškios, mokslininkai pagrįstos kadro rengimo strategijos. Specializacija tebėra viena iš aktualiausių aukštojo bibliotekininkystės mokslo problemų.

Išvardytiems tipinio 4-rių metų mokymo plano trūkumams priskirtina ir tai, kad vadovaujantis juo tik daliai studentų suteikiama teisė rašyti diplominius darbus, daug geriau negu specialybės egzaminas atskleidžiančius studentų žinias.

Minėtas mokymo planas aiškiai neatitiko reikalavimų, kuriuos kelia bibliotekininko profesijai mokslinė-techninė revoliucija, ignoravo respublikos bibliotekų poreikius, mokymo proceso universitete organizacinį patyrimą, susiklosčiusias tradicijas. Buvo aišku, kad mokymui skirtu laiku sutrumpinimas negaliamai atsilieps ir bibliotekininko profesijos prestižui. Įvedus siūlomą mokymo planą, būtų tapę dar sunkiau įgyvendinti uždavinius, keliamus bibliotekų darbiui, aukštajam bibliotekininkystės mokslui.

VVU Bibliotekininkystės ir Mokslinės informacijos katedros parengė savo mokymo plano projektą, kuris buvo pateiktas TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijai ir išimties tvarka jos patvirtintas 1984 m. kovo

²⁸ Квалификационная характеристика библиотекаря-библиографа по специальности 2113 «Библиотековедение и библиография». — Л.: ЛГИК, 1983, с. 1.

21 dieną. 5-rių metų individualus mokymo planas daug geriau atitinka respublikos sąlygas ir universitetinio mokymo specifiką, bibliotekininkystės, bibliografijos, informatikos ir knygotyros išaugimo lygį. Universitetiniame mokymo plane padidintas specialybės disciplinų valandų skaičius, o tai sudaro sąlygas duoti studentams platesnį ir gilesnį žinių bibliotekinio, bibliografinio ir informacinio darbo srityse. Kartu specialias disciplinas numatyta labiau detalizuoti, remiantis naujaisiais atitinkamo mokslo laimėjimais. Numatyta pakeisti ir specializacijų pavadinimus, pradendant rengti specialistus pagal pagrindinius literatūros kompleksus. Reikia pažymėti, kad naujas specializacijų organizavimo principas jas sudarančių disciplinų sudėties atžvilgiu ne ką tesiskiria nuo ankstesnio, tačiau neigia ma tai, kad drauge ignoruojami darbo įvairių tipų bibliotekose ypatumai.

Mokymo planas vis dėlto turėtų būti gana dinamiškas, numatantis sąlygas organizuoti atskiras specializacijas priklausomai nuo bibliotekų praktikos poreikių. Jo pagrindą galėtų sudaryti specializacijų pagal įvairius požymius derinimas. Žinoma, toks derinimas neturi būti eklectiškas, kokį randame tipiniame 4-rių metų mokymo plane. Optimalius, moksliskai pagrįsti specializacijų deriniai garantuotų maksimalią studentų parengimo efektyvumą, nes, esant linijiniam specializacijų organizavimo principui, neįmanoma patenkinti įvairiapusių bibliotekinės-informacinės veiklos poreikių. Specializacijų derinimas palėtų geriau pasireikšti ir studentų polinkiams²⁹. Specializacija turi būti vykdoma plataus parengimo visoms bibliotekoms pagrindu ir griežtai derinama su jaunųjų specialistų paskirstymu.

Būsimųjų aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų parengimas

universitete yra mišraus humanitarinio ir politechninio pobūdžio, dominuojant tokioms humanitarinėms disciplinoms, kaip psichologija, pedagogika. Pakankamai dėmesio skiriama ir taikomajai lingvistikai, užsienio kalbai ir taikomajai lingvistikai, užsienio kalbai, matematinėms metodų taikymui bibliotekiniame ir informaciniame darbe.

Bibliotekininko profesija ir universitetinio mokymo koncepcija viena kitai neprieštarauja. Aukštojo bibliotekininkystės mokslo tikslai gali būti kuo puikiausiai realizuojami universiteto sąlygomis. Tokia organizacinė aukštojo bibliotekininkystės mokslo struktūra tiksliausia nedidelių sąjunginių respublikų, tokių kaip Lietuva, Latvija ir pan., universitetuose — regioniniuose mokslo ir švietimo centruose.

Kaip rodo mūsų respublikos patirtis, universitetas gali patenkinti įvairių tipų įstaigų poreikius, aprūpindamas jas aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės, bibliografijos, mokslinės informacijos ir knygotyros specialistais. Respublikai reikalingi visų minėtų specialybių atstovai, bet vis dėlto jų nėra itin daug. Organizuoti savarankišką, visapusiškai atskirą jų rengimą ekonomiškai netikslinga. Atsižvelgiant į bendrus šių specialistų grupių mokymo proceso organizavimo bruožus, tikslinga jų rengimą koncentruoti viename organizaciniame-struktūriniame padalinyje pagal savarankiškus mokymo planus, remiantis bendrais mokymo proceso pagrindais. Tokia integracija padėtų optimaliau panaudoti universiteto absolventus įvairiapusiams liaudies ūkio poreikiams. Bene geriausios sąlygos tokiems specialistams rengti būtų sudarytos atskirame fakultete. Savaime suprantama, toks organizacinis vienetas turi būti aprūpintas šiuolaikine materialine-technine baze. Tik tada bus sukurtos tinkamos sąlygos efektyviam dėstytojų dar-

²⁹ Гастфер М. П. Научно-техническая революция и проблемы библиотечно-библиографического образования.— Сов. библиогр., 1970, № 5, с. 3—9.

bui, studentų savarankiškumui ir kūrybiškumui vystytis.

Aukštos kvalifikacijos bibliotekininkystės specialistų rengimas universitete jokių būdu nepaneigia kitų būdų, sakysim, kultūros institutų funkcionavimo, taip pat atskirų stambių bibliotekininkystės institutų sukūrimo. Šis pasiūlymas yra visiškai realus ir perspektyvus, tačiau jam įgyvendinti reikia didelių materialinių išlaidų. Trukdo ir tai, kad šiuo metu bibliotekų kadrų rengimo sistema išsklaidyta įvairiose žinybose. Atskirų specialių fakultetų sąjunginių respublikų universitetuose veikimas, visapusiškas jų materialinis aprūpinimas — daug realesnis ir patikimesnis pagrindas rengti nacionaliniams bibliotekų kadrams.

Straipsnyje keliamas teorines ir praktines aukštojo bibliotekininkystės mokslo problemas sunku išspręsti trumpu laiku ir nedidelėmis pajėgomis. Būtų pravartu respublikoje sudaryti darbinę grupę, kuri nagrinėtų tokius klausimus. Į ją turėtų įeiti ne tik universiteto, bet ir suinteresuotų žinybų, didžiųjų bibliotekų atstovai. Būti-

na parengti ilgalaikę mokslinių tyrimų programą, pagal kurią būtų sprendžiami pagrindiniai aukštojo bibliotekininkystės mokslo klausimai. Ji galėtų būti tokia: moksliniai mokymo planų sudarymo pagrindai, specializacijų formavimo principai, mokomųjų disciplinų vidaus ir tarpusavio loginiai-struktūriniai ryšiai, jaunųjų specialistų skirstymo efektyvumas.

Strateginė universitetinio mokymo linija turi būti skirta visapusiškam specialistų teorinio ir profesinio parengimo kokybės gerinimui, tam, kad studentai įgytų fundamentalių žinių, senstančių daug lėčiau negu taikomosios. Mūsų uždavinys — rengti šiandien specialistus, kurie gerai dirbtų sudėtingomis XXI amžiaus sąlygomis³⁰.

Sėkmingas aukštojo bibliotekininkystės mokslo problemų sprendimas turi būti traktuojamas kaip pagrindinė tolesnio bibliotekų darbo vystymo ir tobulinimo sąlyga. Moksliskai pagrįsti sprendimai privalo remtis geriausiomis aukštojo mokslo tradicijomis, naujaisiais teorinėmis minties laimėjimais, praktikos poreikiais.

Vilniaus V Kapsuko universiteto
Bibliotekininkystės katedra

Įteikta 1984 m. sausio mėn.

ПОДГОТОВКА ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ БИБЛИОТЕЧНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В УНИВЕРСИТЕТЕ

РЕНАЛЬДАС ГУДАУСКАС

Резюме

Попытки организовать высшее библиотечное образование в Литве были предприняты давно, эпизодически курс библиографии читался в старом Вильнюсском университете в 1929—1830 годах.

После восстановления советской власти в Литве в 1940 г. в ВГУ была создана кафедра библиологии, читался курс библиографии, намечалось с осени 1941 года начать

подготовку библиотекарей и библиографов высшей квалификации. Работу прервала война и гитлеровская оккупация.

Библиотечное отделение в ВГУ было создано в 1949 г. (кафедра библиотековедения в 1952 г., кафедра научной информации в 1973 г.). За небольшой промежуток времени кафедрами достигнуты хорошие результаты в разных сферах своей деятельности: развивая

³⁰ Высокая миссия университетов.— Вестник высшей школы, 1982, № 7, с. 69.

научно-исследовательскую работу в области библиокодедения и библиографии, подготавливая квалифицированных специалистов для библиотек республики.

За прошедшие годы в университете подготовлено свыше 2000 специалистов. Они направлены на работу в различные массовые, детские, школьные, научные, технические и публичные библиотеки, в органы научной информации.

Накопленный в течение 40 лет опыт подготовки библиотечных кадров в рамках ВГУ и других университетов страны показывает, что профессия библиотекаря совершенно не противоречит концепции университетского образования. В статье раскрывается специфика подготовки библиотечных кадров в условиях университета, показываются достижения и возможности университетского библиотечного

образования, обосновывается необходимость проведения научного исследования по современным проблемам развития и совершенствования профессиональной подготовки библиотечных кадров в университетах СССР.

Основным путем оптимизации учебного процесса автор считает разработку научно обоснованного, отвечающего современным требованиям библиотечной теории и практики экспериментального индивидуального учебного плана, соответствующего целям и возможностям университетского образования. Проблема поиска оптимального варианта организации и содержания подготовки библиотечных кадров — одна из основных проблем советского библиокодедения, и для теоретического и практического ее решения необходимо мобилизовать все имеющиеся потенциальные возможности.

THE EDUCATION OF THE LIBRARIENS OF HIGH QUALIFICATION IN UNIVERSITIES

RENALDAS GUDAUSKAS

Summary

Attempts to organize higher library education in Lithuania were made long ago. An epizodic course in bibliography was read in the old Vilnius University in 1829—1830.

After the restoration of Soviet power in Lithuania in 1940 the Chair of bibliography was established at Vilnius State University, the course of bibliography was read. Lectures to start the preparation of skilled librarians and bibliographers were planned to read beginning from the autumn of 1941. The work was interrupted by the war and nazi occupation.

The department of Librarianship was founded at Vilnius State University in 1949 (the Librarianship Chair in 1952; the Scientific Information Chair in 1973). During a short period the Chairs achieved good results in various branches. They developed the scientific and research activity in librarianship and bibliography and gave skilled specialists for the libraries of our republic.

During the last years more than 2000 specialists were trained in the University. They were appointed to work in different public,

children, school, scientific, special and technical libraries, in scientific information offices.

The great experience of library staff training gathering in for 40 years in the USSR' universities shows that librarian's profession does not contradict to the conception of university education. This article reveals specification of library staff training in university conditions, shows achievements and possibility of university library education, grounds necessity to carry out scientific researches in modern problem of development and perfection professional training of library staff in the USSR universities.

Correspond to the aims and possibilities of university education the author proposes scientifically elaborate experimental individual curriculum, connected with contemporary needs of librarianship theory and practice, as a main way to perfect teaching. The search of more optimum way for organization and perfection library staff training — one of the main problems of soviet librarianship; it is necessary to mobilize all potential possibilities for its allowance.